

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МИТНИХ РЕЖИМІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄС

FEATURES OF CUSTOMS REGIMES APPLICATION OF UKRAINE IN EU INTEGRATION CONDITIONS

Тучак Т.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри податкової політики,
Університет державної фіскальної служби України

Могильська М.О.

студентка,
Університет державної фіскальної служби України

У статті розглянуто сучасні реалії застосування митних режимів в Україні. Досліджено особливості митних режимів України та Європейського Союзу. Окреслено відмінності у митному законодавстві ЄС та України. Визначено нормативну базу, відповідно до якої відбуватимуться зміни в митному законодавстві України. Висвітлено необхідність реформування українського митного законодавства

Ключові слова: митний режим; європейська інтеграція; спеціальні митні процедури; експорт; імпорт; реекспорт; реімпорт; транзит; тимчасове ввезення; тимчасове вивезення; митний склад; вільна митна зона; безмитна торгівля; переробка на митній території; переробка за межами митної території; знищення або руйнування; відмова на користь держави.

В статье рассмотрены современные реалии применения таможенных режимов в Украине. Исследованы особенности таможенных режимов в Украине и Европейском Союзе. Очерчены отличия в таможенном законодательстве ЕС и Украины. Определена нормативная база, в соответствии с которой будут происходить изменения в законодательстве Украины. Освещена необходимость реформирования украинского таможенного законодательства.

Ключевые слова: таможенный режим; европейская интеграция; специальные таможенные процедуры; экспорт; импорт; реекспорт; реимпорт; транзит; временной ввоз; временной вывоз; таможенный склад; свободная таможенная зона; беспошлинная торговля; переработка на таможенной территории; переработка за пределами таможенной территории; уничтожение или разрушение; отказ в пользу государства.

The article considers the current realities of the application of customs regimes in Ukraine. The features of the application of customs regimes in Ukraine and the European Union are investigated. Highlighted differences in the customs legislation of the EU and Ukraine. The regulatory framework has been defined, in accordance with which there will be changes in the legislation of Ukraine. The necessity of reforming the Ukrainian customs.

Key words: customs regime; european integration; special customs procedures; export; import; reexport; reimport; transit; temporary importation; temporary export; customs warehouse; free customs zone; free trade; processing in the customs territory; processing outside the customs territory; destruction; denial in favor of the state.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіка нашої держави вступає в еру нових міждержавних відносин, еру економічної інтеграції. Однак перед Україною постає непростий вибір, оскільки, проходячи етапи інтеграції, державі необхідно реформувати всі сфери економічного та суспільного життя, що значно вплине і на процеси внутрішнього господарства країни, і на зовнішньоекономічну діяльність. Особливо це матиме вплив на реформування митної сфери, оскільки митна справа в Україні стоїть на захисті як економічних інтересів, так і

фіскальних. Тому постає необхідність у змінах та реформуванні митного законодавства України відповідно до норм Європейського Союзу. Особливо важливим у процесі реформування митного законодавства стає дослідження застосування митних режимів в умовах інтеграції до ЄС, оскільки саме митні режими визначають порядок переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для того, аби здійснити вичерпний аналіз сучасного стану застосування митних режимів, а також

надати їм розгорнуту характеристику, необхідно визначити ступінь дослідження цієї проблематики вітчизняними науковцями. Цю тематику розглядали у своїх працях такі науковці, як О.П. Гребельник, Н.В. Осадча, Б.А. Кормич, М.Г. Шульга, О.М. Дем'янюк, М.В. Мельник та інші. У працях науковців були досліджені такі аспекти цієї проблематики, як сутність, складові елементи, мета застосування митних режимів, відмінності у митному законодавстві України і ЄС.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на досить розгорнуте висвітлення проблем застосування митних режимів у працях вітчизняних науковців, деякі питання залишаються недостатньо дослідженими. Зокрема, залишається невирішеним питання пошуку шляхів реформування українського митного законодавства відповідно до норм ЄС. Також у системі митного права України невирішеними залишаються протиріччя, нелогічність, відсутність належної прозорості та спрощення у нормах законодавства, що регулюють сферу митних режимів.

Постановка завдання. З метою вирішення означених проблем важливо проаналізувати сучасний стан застосування митних режимів в Україні; окреслити перспективи застосування митних режимів в умовах інтеграції до ЄС.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку світової економіки провідною тенденцією є не лише нарощення обсягів міжнародної торгівлі, але і поява нових форм здійснення зовнішньоекономічної діяльності, наслідком чого є ускладнення процедури митного регулювання. Для того щоб ефективно здійснювати зовнішньоекономічну діяльність, важливо застосовувати інструменти митної політики, що стали б гарантом економічної безпеки держави. Саме тому українське митне законодавство, опираючись на світовий досвід, передбачає застосування митних режимів з метою різнобічного підходу щодо переміщення предметів (товарів) через митний кордон, що забезпечує захист національних інтересів держави.

За визначенням, даним О.П. Гребельником, митний режим – це «встановлена (залежно від характеру та мети переміщення предмета через митний кордон України) сукупність положень або митних процедур, що застосовується до цих предметів. Ця сукупність положень визначає правовий статус товару та транспортних засобів, що переміщуються через митну територію держави або по ній задля митного оформлення» [1; с. 322]. За визначенням, даним Н.В. Осадчою, митний режим детерміновано як «дієвий інструмент реалізації митної політики, сукупність стимулів та обмежень під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності...» [2, с. 342].

Відповідно до положень статті 4 Митного кодексу України, «митний режим – це комплекс

взаємопов'язаних правових норм, що відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України визначають митну процедуру щодо цих товарів, їх правовий статус, умови оподаткування і зумовлюють їх використання щодо митного оформлення» [3].

Стаття 71 Митного кодексу визначає, що «декларант має право обрати митний режим, у який він бажає помістити товари», а «поміщення товарів у митний режим здійснюється шляхом їх декларування та виконання митних формальностей, передбачених цим Кодексом» [3].

Положення статті 70 Митного кодексу України вказують, що «з метою застосування законодавства України з питань державної митної справи запроваджуються такі митні режими, як: імпорт, реімпорт, експорт, реекспорт, транзит, тимчасове ввезення, тимчасове вивезення, митний склад, вільна митна зона, безмитна торгівля, переробка на митній території, переробка за межами митної території, знищення або руйнування, відмова на користь держави» [3].

Таким чином, можна виділити такі складові елементи, які формують митний режим, як: умови поміщення товарів і транспортних засобів у відповідний митний режим, система митних процедур, статус товарів і транспортних засобів після завершення митного оформлення, система нарахування митних платежів та сукупність умов використання товарів після закінчення процедури митного оформлення.

На сучасному етапі розвитку Україна обрала вектор інтеграції до Європейського Союзу як в економічному, так і в політичному плані. Здійснення міжнародної економічної діяльності, включаючи експорт-імпорт товарів та послуг, транзит через митну територію України, функціонування магазинів безмитної торгівлі та митних складів, режими переробки на митній території та за межами митної території, є запорукою економічного зростання, впровадження нових видів економічної діяльності та ринків збуту продукції, розширення асортименту товарів та послуг і залучення інноваційних технологій у виробництво. Відсутність певного митного режиму чи недосконалість державного законодавчого управління системою митних режимів може стати на заваді ефективному здійсненню міжнародної економічної діяльності [4].

Проаналізуємо дані Державної служби статистики України і Державної фіскальної служби України, аби з'ясувати ефект від застосування митних режимів. Порівнявши обсяги експорту товарів у 2017 році із даними 2016 року, можна побачити, що експорт товарів збільшився на 19% до 2016 року та становить 43,3 млрд. дол. Лівова частка товарної структури експорту припадає на чорні метали (20%), зернові культури (15%), руди та шлаки (6,3%) [5]. Крім того, характерною є тенденція зростання сировинного експорту, наприклад, приріст обсягів мінерального палива становить 77%, руд та шлаків – 40%,

насіння та плодів олійних рослин – 34,2%. Позитивним фактором є те, що зростає експорт готової продукції, в тому числі меблів – на 36,3%, виробів з чорних металів – на 30%. Країнами світу, до яких найбільше екпортується українських товарів, є: Російська федерація – 9,1% сукупного експорту, Польща – 6,3%, Туреччина – 5,8%, Італія – 5,7%, Індія – 5,1% [5].

Якщо аналізувати імпорт товарів, то минулого року він зріс на 26,4%, до 49,6 млрд. дол. США. Ввозить Україна в основному продукти паливно-енергетичного комплексу (перероблену нафту та газ), ядерні реактори, котли та наземні транспортні засоби. До країн, що займають найбільшу частку в імпорті України, належать: Росія – 14,5%, КНР – 11,4%, Німеччина – 11%, Польща – 7%, Білорусь – 6,5%. Зовнішньоторговельний оборот України в 2017 році зріс на 29,8% до 92,8 млрд. дол., а сальдо зовнішньої торгівлі товарами залишається від'ємним – 6,3 млрд. дол. США, що більше в 4 рази, аніж у 2016 році [5].

Не менш важливим митним режимом для розвитку економіки держави є транзит, якому належить особливе місце серед інших, оскільки він сприяє пожевланню зовнішньоекономічних відносин України з іншими державами регіону. Крім того, транзит є стимулом міжнародної торгівлі за рахунок міждержавних перевезень, завантаженості транспортних шляхів, ділової активності у сфері транспортних послуг, сприяє діяльності вантажно-митних комплексів і зростанню їх кількості, а відповідно, спонукає до розвитку транспортної інфраструктури загалом [6].

Якщо ж охарактеризувати економічну доцільність митного режиму «безмитна торгівля», то вона полягає у одержанні валютного прибутку через діяльність магазинів безмитної торгівлі. Вагоме зниження собівартості товару за рахунок фактичної відсутності митних витрат збільшує товарооборот магазину безмитної торгівлі, створює сприятливі умови для розвитку інфраструктури як морських портів, так і аеропортів [6]. За даними Державної фіскальної служби України, станом на 2018 рік в Україні функціонує п'ятдесят один магазин безмитної торгівлі, що розташовані у пунктах пропуску через митний кордон для автомобільного, повітряного та морського сполучення [7].

Режим митного складу є стимулом міжнародної економічної діяльності завдяки сприянню транзитним перевезенням та створенню необхідних умов для підготовки товарів до їх вільного обігу на території держави, оскільки передбачає здійснення операцій з тими товарами, що перебувають під митним контролем, для їх продажу і транспортування: консолідації та подрібнення партій, формування відправлень, упакування, сортування, перепакування, маркування, навантаження, перевантаження, вивантаження [6]. За даними Державної фіскальної служби України, станом на 2018 рік в Україні діє двісті

дев'яносто сім митних складів, що є сприятливим фактором для розвитку міжнародної логістики в Україні [7].

Однак у процесі вивчення правової та економічної сутності митних режимів спостерігається відсутність належної прозорості та спрощення, що повинні мати місце у нормах митного законодавства. Як відомо, головною метою застосування митних режимів в Україні є задоволення фінансових інтересів держави та сприяння зовнішньоекономічній діяльності, оскільки товари оподатковуються залежно від обраного митного режиму, тоді як у Європейському Союзі надходження від мита мінімальні, а митні режими виконують регуляторні та захисні функції. А такі митні режими, як реімпорт, реекспорт, безмитна торгівля, знищення або руйнування, відмова на користь держави, не зовсім відповідають головній меті застосування митних режимів (задоволення фінансових інтересів та сприяння зовнішньоекономічній діяльності), а мають характер процедурних операцій.

Крім того, задля можливості подальшої інтеграції України з Європейським Союзом вимагають змін і інші норми митного законодавства, до яких належать: зведення до мінімуму заходів обмеження торговельних відносин; скорочення часу на проведення митних формальностей, особливо стосовно товарів із малим терміном придатності; методи визначення митної вартості товарів, які ввозяться на митну територію України відповідно до митного режиму імпорту та порядку їх застосування; оскарження рішень, дій або бездіяльності органів Державної фіскальної служби України, їх посадових осіб та інших працівників і відповідальності за них; система управління ризиками; відмова від паперового середовища у сфері застосування митних режимів та перехід на електронне документування операцій зовнішньоекономічної діяльності [8].

Важливо, що у процесі інтеграції з Європейським Союзом (далі – ЄС) Україна повинна прийняти Європейський митний кодекс та уніфікувати норми національного законодавства до норм законодавства ЄС. Митний кодекс ЄС (Union Customs Code, UCC) було затверджено Регламентом Європейського парламенту і Ради ЄС № 952/2013. Крім того, у частині другій розділу IV Угоди про асоціацію з Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, в редакції від 30.11.2015 року (далі – Угода) визначено скасування мит, зборів та інших платежів (скасування ввізного мита, визначення мита, класифікація товарів, статус-кво, експортні субсидії та заходи еквівалентної дії, збори та інші платежі). У положеннях частини третьої Угоди визначено нетарифні заходи регулювання міжнародної торгівлі між Україною і ЄС. Зокрема, такі заходи, як національний режим та обмеження експорту та імпорту [9].

Також якщо проаналізувати норми законодавства України та ЄС, то можна спостерігати певні відмінності у застосуванні митних режимів. У Митному кодексі України регламентовано застосування чотирнадцяти митних режимів, кожен з яких характеризується своїми умовами поміщення товарів та транспортних засобів. У нормах законодавства ЄС – зовсім інший підхід до класифікації та застосування митних режимів. Статтею 5 Митного кодексу ЄС встановлено три основних види митних режимів, до яких належать: випуск для вільного обігу (release for free circulation); спеціальні процедури (special procedures); експорт (export). Спеціальні процедури поділяються на підкатегорії, до яких належать: зовнішній і внутрішній транзит (transit, which shall comprise external and internal transit); поміщення товару на митний склад чи вільну митну зону (storage, which shall comprise customs warehousing and free zones); тимчасове ввезення та випуск для внутрішнього споживання (specific use, which shall comprise temporary admission and end-use); переробка товару на митній території ЄС та поза її межами (processing, which shall comprise inward and outward processing). Таким чином, у разі прийняття Митного кодексу ЄС перед Україною постане необхідність повністю переформувати систему застосування митних режимів.

Також процес інтеграції України до Європейського Союзу передбачає уніфікацію та врегулювання питань здійснення митної справи. Для

того щоб скоротити витрати часу під час розмитнення товарів та забезпечити економічну безпеку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, необхідно запровадити механізми їх інформаційного забезпечення, для яких постає необхідність об'єднати наявні системи контролю за експортом, імпортом і транзитом у єдину систему; ввести систему єдиного обліку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Таким чином, правове регулювання митних режимів, розроблене в ЄС, є більш сприятливим для розвитку експортно орієнтованих галузей виробництва, створення додаткових робочих місць та збільшення податкових відрахувань підприємствами. А це є наслідком приєднання і тривалого застосування Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур і її спеціальних протоколів, спрямованих на регулювання митних режимів.

Висновки. Отже, у процесі дослідження було досягнуто поставлених завдань, завдяки чому можна окреслити такі підсумки:

- по-перше, шляхи підвищення ефективності правового регулювання митних режимів в Україні повинні засновуватися на загальноєвропейських міжнародних правилах;

- по-друге, необхідно імплементувати європейський досвід у сфері митної справи;

- по-третє, практика національного митного законодавства повинна ґрунтуватися на принципах спрощення та прозорості як всієї митної сфери, так і регламентації застосування митних режимів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гребельник О.П. Митна справа. [текст] підручник. 5-те вид. оновл. та доповн./ О.П. Гребельник. К.: Центр учбової літератури, 2017. 400 с.
2. Осадча Н.В. Митні режими як інститути стимулювання та обмеження зовнішньоекономічної діяльності / Н.В. Осадча, В.І. Ляшенко // Формування ринкової економіки. Спец. вип.: Проблеми сучасної економіки та інституціональна теорія: зб. наук.пр. К. : КНЕУ, 2015. С. 341–354.
3. Митний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 січ.2018 року: (офіц. текст). К.: Паливода А.В., 2018. 372 с. (Кодекси України)
4. Електронний портал Інституту українського майбутнього в режимі доступу онлайн. URL: <https://uifuture.org>
5. Електронний ресурс: сайт Державної служби статистики України в режимі доступу онлайн. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Шульга М.Г. Митний режим як форма реалізації митної політики // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» № 4 (11) 2014.
7. Електронний ресурс: сайт Державної фіскальної служби України в режимі доступу онлайн. URL: <http://sfs.gov.ua/>
8. Мельник М.В. Особливості митних режимів за законодавством Європейського Союзу // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. № 6. с. 32–44.
9. Електронний ресурс: Законодавство України в режимі доступу онлайн. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>